

**PŘÍSLUŠNÍCI PARDUBICKÉHO GESTAPA II:
ALOIS ASCHEN-
BRENNER**

Jan NĚMEČEK

Dne 17.prosince 1946 o 9.hodině ranní započalo hlavní přelíčení Mimořádného lidového soudu v Chrudimi v trestní věci proti Aloisu Aschenbrennerovi, narozenému 20.října 1914 v Jihlavě, bytem Pardubice, Na Hrádku 1942, bývalému příslušníkovi pardubického gestapa. Nejprve byla přednesena obžaloba, kterou pronesl veřejný žalobce JUDr. J. Křepela, potom dostal slovo obžalovaný:

"Vychodil jsem pět tříd německou obecnou školu v Jihlavě, potom 4 německé měšťanky a po vyjití ze školy učil jsem se 4 roky a po vyučení pracoval jsem v Jihlavě v různých tiskárnách jako sazeč. Tak pracoval jsem až do roku 1936, kdy jsem nastoupil vojenskou prezenční službu v čsl. armádě a sice u pěšího pluku 43 v Brně. Sloužil jsem až do 27. 10.

1938, kdy jsem byl jako člen německé národnosti propuštěn a vrátil jsem se zpět do Jihlavy, kde jsem byl opět zaměstnán jako sazeč.

Můj otec byl svrškařem, matka dělnicí, oba byli německé národnosti. Za republiky nebyl jsem politicky vůbec nikde organizován. Při příchodu Němců v březnu 1939 byl jsem zaměstnán ještě jako sazeč a to až do srpna 1939.

Po příchodu Němců asi v dubnu 1939 byl jsem předvolán k prohlídce a byl zařazen jako čekatel do oddílu SS. Dosáhl jsem tak jako čekatel hodnosti Staffelfottenführera, pracoval jsem však až do konce srpna dále jako sazeč. Koncem srpna byl jsem velitelstvím naší standarty poslán jako člen Werkschutzu do zdejších Fantových závodů, kde byl jsem až do 12. prosince 1939, kdy jsme byli propuštěni, protože dozor ve Fantových závodech převzal oddíl SS. V té době, když jsem působil jako člen Werkschutzu, byl jsem předvolán k vojenskému odvodu, uznán služby schopným a bylo řečeno, že v dubnu nastoupím vojenskou službu. V té době působil můj bratr Jindřich¹⁾ jako tlumočnick u pardubického gestapa a na jeho radu žádal jsem rovněž o přijetí do služby u zdejšího gestapa jako tlumočnick. Mé žádosti bylo vyhověno a službu u zdejšího gestapa

nastoupil jsem 3.1.1940. V této službě zůstal jsem pak zde v Pardubicích až do skončení okupace...²⁾

Po nastoupení služby byl přidělen jako tlumočnick kriminálnímu asistentovi Gärtnerovi, který pracoval v referátu zbraní, poslechu cizího rozhlasu, censury a homosexuelních věcí.³⁾ Zde působil Aschenbrenner do května 1940.⁴⁾ Potom jej zařadili k tajemníkovi Schulzemu, který v té době řídil referát národního odboje. Po krátké době však Aschenbrenner spolu se svým nadřízeným přešel k referátu protikomunistickému. Zde převzali již rozpracovaný případ vedoucího krajské techniky KSČ B ohumila Slívy, který byl zatčen hradeckým gestapem. V důsledku jeho selhání⁵⁾ se gestapo od něj dozvědělo i řadu informací o KSČ na Pardubicku, které znamenaly rozsáhlé zatýkání.⁶⁾ A. Aschenbrenner o tom vypověděl: "Slíva... jmenoval funkcionáře tohoto hnutí v našem obvodu a byl nám také předán. Na případu pracovala celá služebna a vím, že bylo zatýkáno v obvodu celé naší služebny a že při výsleších bylo používáno zostřeného způsobu výslechu..."⁷⁾ Další větší akcí, na které se Aschenbrenner podílel, bylo zatčení krajského tajemníka KSČ F. Charváta a instruktora E. Nešpora na počátku října 1941.⁸⁾ Je přirozené, že Alois Aschenbrenner se jako tlumočnick

zúčastňoval výslechů a podílel se na sadistických metodách, jichž gestapo pro přiznání vyslychaných používalo. Řada svědků uvádí tuto skutečnost ve svých výpovědích, a i když jsou v nich leckdy rozpory⁹⁾, o týrání zatčených Aschenbrennerem není pochyb, ostatně on sám tuto skutečnost v některých případech přiznal.¹⁰⁾

Krátce po atentátu na Heydricha a po vyhlášení stanného práva byl vyslán 1. června 1942 do školy bezpečnostní policie ve Fürstenbergu (Meklenbursko, Německo), odkud se vrátil až na počátku září 1942. Nebyl tedy zapojen do nejkrvavější části činnosti pardubického gestapa - do heydrichiády.

Dalším větším případem, na kterém A. Aschenbrenner spolupracoval, bylo zatčení jednoho z komunistických funkcionářů F. Žaby v Kozlově u České Třebové v únoru 1943 a následné zatýkání v řadách ilegální KSČ na Pardubicku: "Žaba... byl potom také členy pražského gestapa přivezen do Pardubic, kde přenocoval a protože bylo nařízeno, že ve věznicích požívá určitých výhod, poznali jsme, že se zavázal k určité spolupráci s námi. Ve svém protokolu uvedl asi 80 jmen a to funkcionářů i členů ilegálních skupin a sice v Přelouči, na Pardubicku a Česko-třebovsku. Vyšetřování vedl tehdy Banach (kriminální tajemník protikomun-

nistického referátu - pozn. aut.), který po Fickovi převzal oddělení. Já sám zúčastňoval jsem se v této akci, při níž bylo zatčeno asi 150 lidí..."¹¹⁾

Od dubna 1944 A. Aschenbrenner působil u protišpionážního referátu, kam byl také připojen dozor nad válečným průmyslem. Pracoval zde nejprve jako tlumočnick pod vedením kriminálního tajemníka Linsela, po jeho přeložení vedl referát samostatně až do konce války. Od podzimu 1944 převzal také zpravodajské oddělení, to jest styk s konfidenty respektive vedení jejich kartotéky.

Květen 1945 přinesl konec vlády gestapa v Pardubicích. Dne 8. května došlo k jednání o převzetí úřadu okresního hejtmána i gestapa revolučním národním výborem. Aschenbrenner o tom vypověděl: "Dne 8. května jsem seděl s asistentem Kuchlerem na stráži. Přišli k zeleným vratům tři páni četníci. Jeden z nich byl poručík Trnka, kterého jsem osobně znal. Kuchler šel se strojní puškou k dvířkům, když jsem já tam šel beze zbraně. Pan poručík Trnka žádal, aby jeden ze starších pánů naší služebny přišel k novému okresnímu hejtmanovi. Na to jsem poručíku Trnkovi v české řeči odpověděl, že jsme ještě žádné direktivy nedostali, jakmile něco přijde, tak se poschodí předá... Když se tři páni obrátili již k odchodu, přišel ko-

misař Fritsch (tehdejší vedoucí pardubické služebny gestapa - pozn. aut.) a řval na ty pány a vytáhl svoji zbraň a chtěl vystřelit... Po prvním výstřelu, který byl od Fritscheho, padly rány také od Krebse, Kuchlera a toho již neznámého. Ti tři páni ještě před prvou ranou, jak spatřili zbraň v ruce Fritscheho, utíkali přes schody dolů. Pan poručík Trnka byl poslední. Podle mého mínění byl p. poručík Trnka zasáhnutý buď od Kuchlera, který měl automat, nebo od Krebse, který měl pušku."¹²⁾ Po tomto incidentu došlo k dohovoru Fritsche s velitelem pardubické německé posádky, který zajistil odvoz příslušníků gestapa z Pardubic ještě též den. Kolona vozů vyjela z Pardubic směrem na západ, k americké okupační zóně. Před Pískem americká hlídka kolonu odzbrojila a předala do zajateckého tábora. Zde Aschenbrenner strávil 5-6 dní, potom byl odsunut přes Novou Bystřici do Jindřichova Hradce, odkud se musel vrátit do Jihlavy, kde byl stejně jako ostatní Němci ihned internován v pracovním táboře. Krátce na to přišlo jeho zatčení a předvedení k vyšetřující komisi Národního výboru v České Třebové a 19. června byl dopraven zpět do Pardubic, kde jej uvěznili v bývalé věznici gestapa (v zemské donucovací pracovně). Shromáždování usvědčujících materiálů trvalo déle než rok.

Hlavní přelíčení začalo 17. prosince 1946 a skončilo o dva dny později tímto rozsudkem: "...Obžalovaný Alois Aschenbrenner... jest vinen, že v Pardubicích v době okupace, tudíž v době zvýšeného ohrožení republiky

I. byl Rottenführer SS a členem Gestapa, tudíž členem organizační jednotky uvedených v § 2 retr. dekretu, jednak podobné povahy jako jsou organizace v tomto § uvedeny.

II. podporoval nacistické hnutí zejména tím, že jako tlumočník a později kriminální asistent gestapa v Pardubicích choval se vůči vyšetřovaným čl. občanům při výsleších hrubým způsobem, surově vyšetřovance mlátil, vyhrožování a všemožným často až nelidským mučením buď sám nebo s jinými členy gestapa donucoval je k doznání a prozrazení dalších spolupracovníků, což mělo za následek zatýkání velkého množství čl. občanů, jejich věznění a smrt, což všechno páchal v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní a zejména státní vědomí čl. lidu a to za okolností zvláště přitěžujících,

III. sám nebo v součinnosti s jinými členy gestapa ve službách Německa způsobil obyvatelům republiky těžké ublížení na těle bez trvalých následků, při čemž postižen byl větší počet osob, mezi nimi zejména Franti-

šek Novotný, Josef Šmíd, František Heřmánek, Oldřich Libenský, Josef Novotný, Stanislav Hyksa¹³⁾ ... a odsuzuje se podle §u 7 odst. 2 poslední věta dekretu presidenta republiky č. Sb. 16/46 ve znění zákona č. Sb. 22/46 se zřetelem na ustanovení §u 34 tr. z. k trestu smrti a podle §u 389 tr. ř. k náhradě nákladů trestního řízení... Ježto obžalovaný jako člen Gestapa jednal surovým způsobem, byl zřejmě zvrhlé povahy a spáchal značný počet zločinů, bylo rozhodnuto, že trest smrti bude vykonán veřejně..."¹⁴⁾

Téhož dne, 19. prosince 1946 o 14.05 hodině byla exekuce na vězeňském dvoře okresního soudu v Pardubicích vykonána.

Poznámky:

1) Jindřich Aschenbrenner, nar. 20. 10. 1914 Jihlava, kriminální asistent gestapa (protikomunistické oddělení, váleční zajatci, útěky dělníků z říše, dělníci z východu a černý obchod), uprchl po válce do Brazílie - in: *K. Gottwald, K. Jičínský, Protifašistický odboj na Pardubicku 1939-45, soutěž ČSBS č. 3054*

2) Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Mimořádný lidový soud Chrudim, Ls 979/46

3) Podrobněji ke struktuře úřadoven gestapa viz *O. Sládek, Zločinná role gestapa, Praha 1986*

4) Tato datace se v jednotlivých výpovědích A. Aschenbrennera liší, údaj převzat z hlavního přelíčení. Upřesnění není možné, neboť pardubické gestapo před svým útekem v květnu 1945 zlikvidovalo valnou většinu písemných materiálů.

5) Slívovo selhání potvrdil kromě A. Aschenbrennera i tehdejší krajský tajemník ilegální KSČ Vladimír Pohnert (*A. Hájková, V čele odboje na Pardubicku, Hlas revoluce, 1982, č. 2, s. 8*)

6) Ve dnech 17. - 23. září 1940 bylo zatčeno krajské i okresní vedení ilegální KSČ i mnoho řadových členů, celkem na 80 členů KSČ. (Okresní archiv Pardubice, fond Okresní úřad, čj. 553/42 pres.)

7) SOA Zámorsk, MLS Chrudim, Ls 979/46

8) Zatčení bylo provedeno na udání bývalé členky KSČ, konfidentky Emilie Příbylové, která byla po okupaci odsouzena k trestu smrti a popravena.

9) Např. Václav Školník ve své výpovědi z 28. 8. 1946 uvádí, že byl při každém výslechu A. Aschenbrennerem týrán a jako svědky uvádí V. Buriance a N. Makovce. Ti však Aschen. jednání popisují opačně: "Nemohu říci, že by si obviněný při těchto výsleších počínal nelidsky nebo zvířecky, výslechy probíhaly normálně a ani později se vůči

mně Alois Aschenbrenner nedopouštěl nějakého týrání nebo mučení" (J. Makovec 4. 9. 1946); "Při těchto předvýsleších jednal se mnou normálně, násilí se nedopouštěl, pouze sliboval různé úlevy pro ten případ, když se k něčemu přiznám." (V. Burianec 4. 9. 1946)

10) "Doznávám, že při vyšetřování v Pardubicích používám jsem proti vyšetřovaným tělesných trestů." (Protokol s A. Aschenbrennerem ze dne 12. 6. 1945)

11) SOA Zámorsk, MLS Chrudim. Ls 979/46, protokol z hlavního přelíčení. Žaba byl později v Berlíně popraven. K jeho rozporuplné činnosti za okupace blíže F. Dosoudil, J. Klimeš, L. Snášelová, cesta k socialistické přítomnosti pardubického okresu 1939-45, Pardubice 1985, s. 57-59; srv. též Alena Hájková, Praha v komunistickém odboji, Praha 1984, s. 230-233.

12) SOA Zámorsk, MLS Chrudim, Ls 979/46. Skutečnost, že A. Aschenbrenner nestřílel, potvrzují i oba zbylí z české strany zúčastnění - štábní strážmistr František Vyčítal a praporčík Václav Dostál.

13) Všichni vystupovali v procesu buď osobně jako svědci nebo v zastoupení svými příbuznými.

14) SOA Zámorsk, MLS Chrudim. Ls 979/46

ZUSAMMENFASSUNG

ANGEHÖRIGE DER PARDUBICER GESTAPO II.

Alois Aschenbrenner trat nach der Okkupation der böhmischen Länder durch die Nazisten schon im April 1939 der SS bei. In den Dienst der Pardubicer Gestapo trat er im April 1940 ein. Er wirkte zuerst als Dolmetscher. Später war er schon als Kriminalassistent im antikommunistischen und seit 1944 im Antispiognagenreferat eingesetzt. In diesen Funktionen war er für den Tod vieler Tschechen verantwortlich, die in die Hände von Gestapo gefallen waren. Im Mai 1945 war er in die amerikanische Gefangenschaft geflohen, er wurde jedoch den tschechoslowakischen Organen herausgegeben, vor das Außerordentliche Volksgericht gestellt, zum Tode verurteilt und hingerichtet.

obr.1: Závěrečná zpráva oblastní kriminální třeřadovny v Pardubicích o činnosti pardubického gestapa

Oblast Pardubice.

Pardubice, dne 4./2.1946.

Závěrečná zpráva.

Činnost pardubického Gestapa od roku 1939 až do května 1945 je následující:
Zatčeno bylo celkem asi 5.648 lidí v bývalé působnosti sborů Oberlandratů v Pardubicích. Z toho bylo zastřeleno asi 74 osob, v tom však nejsou započítány asi 10 osob Gestapem ubitých a 6 osob, jež spáchaly sebevraždu.
Zatčení příslušníků pardubického Gestapa a to Schulz Eduard, který od 6./6.1941 byl přidělen jako šéf až do listopadu 1942, v roce 1943 do února 1944 byl v gestapácké školi a po absolvování této školy přidělen byl jako osobní strážce, asi s 30 jinými Gestapáky Mussoliniu v Itálii, až do 10.V.1944. Dne 19./12.1944 nastoupil jako velitel Jagdkomanda v Polišce, kde bylo za jeho působnosti odstřeleno více ruských zajatců, kteří otkřeli sběhnutí k partyzánům. Též parašutisté a partyzáni byli zastřeleni Vlasovci a SS-velitel z oddílu Unrauca. Z jeho vlastní výpovědi je vidno a sám se přiznává, že trýznil bitím a jinými nacistickými metodami české lidi a dnes vše popírá a tvrdí, že kde mohl, tak českým lidem pomohl. Schulz byl směn jako nejobdivanější Gestapák mezi vězni, který trýznil při vyšetřování.

Alois Aschenbrenner nastoupil k pardubickému Gestapu dne 4./I.1940 a dne 1./6.1942 nastoupil do kurzu a přišel zpět jako kriminální asistent. Aschenbrenner ve své dobrovolné výpovědi ~~nikdy~~ neudává, že by někoho trýznil, ale zjištěno je, že byl též nejobdivanější Gestapák a trýznil české lidi. Ví mnoho věřů, též Schulz ho obviňuje ve své výpovědi, že s komisařem C l i g e s s e m u unáčil Lhotského, kterého Schulz odváděl v bedně z pracovny a mrtvola byla pak vhozena vojákem u beřny do Labe; toto tvrzení prý svědčil Aschenbrenner Schulzemu až v internačním táboře v Pisku. Aschenbrenner měl byl při vraždě četnického poručíka Trnky, kde si dává sám polichůvší účelnost, že zbraň při sobě neměl, ale toto mu nikým nebylo dokázáno. Sám udává, že pravděpodobně poručíka Trnku zastřelil K u c h l e r, jolikož též měl jediný při sobě automat.

Hubert H a n a u s k e nastoupil k pardubickému Gestapu dne 15./4.1940, kde před tím sloužil za první republiky jako četník Hanauke popírá jakoukoliv vinu na všem. Je to rafinovaný, úlisný a podlý charakter a ví o mnoha případech, u kterých byl ještě svědkem. Me údání Schulzeho účastnil se na honičov partyzánů a parašutistů por. Bartoše, který se střílel na rohu Snilovy a Gladkovského ulice. Manželka Hanouskova se tímto případem po Pardubicích chlubil, že její manžel, který zastřelil obávaného parašutistu, por. Bartoše, bude mimořádně povýšen a že dostal za tento čin velkou peněžitou odměnu.

(pokračování)

obr.1: (dokončení)

Vilém Š k a k nastoupil dne 16./3.1939 dostal do služeb Schutzpolizei v Praze a jako velice agilní pracovník strany NSDAP byl přeřazen k varšavickému Gestapu. Š k k všednyčinný, které na Gestapu viděl, nebo sám prováděl, nepřikládá s e k ničemu a tvrdí, že jediné co páchal česká lidem. Jest pravdou, že v posledních časech byl konfigentem ubliže L i š k y v Pardubici, který na něm vyváděl různé správy ohledně partyzáni a uvězněných českých lidí.

S e k k e c k t a l Gerhard nastoupil k pardubickému Gestapu v listopadu 1939 jako šéfa a byl nejspolehlivějšími nácišty, kterého jeho nadřízení měli rádi. Tento nacista vůbec o ničem neví, se se páchalo na českých lidech, a nechce e svěřatvech Gestapáků nic vyprávět. Jisté je, že Schmecktal ví e zlatě a různých předmětech, co Gestapáci již nezahli odvést.

M e s s i n g e r Jan, nastoupil k pardubickému Gestapu dne 24/8.1943 jako vězenský dozorce ze Zenských dozorovacích pracovny. Messinger znám jediný s Gestapáků páchal česká lidem a přehrádli balíčky, které byly určeny politickým vězňům.

Karel K u š e k nastoupil jako vězenský dozorce a byl dena-šéfa, resp. učitel vrchním dozorců K ů r b e r o v i vězně, se se od konce čás dověděl.

Podotýká, že všichni uvedení Gestapáci byli vždy při vyšetřování k při tak zv. zastřeném vyšetřování, kdy byli vězňové vázání do kusech a také svázání, byli dání mezi dva stoly, při čemž byli bití bity, bity a gumovými šibky tak dlouho, dokud byli při vězení a pak, když vězňové stratili, byli polévání studenou vodou a znovu bití.

Praporek K e n i š byl tak uhozen, že padl na ukřvadlo, rozbil si lebku kout a sádal na měsíc rtov. Více vězňů bylo částe kyanem a jejich svláštními trýmnívními metodami ubito a mazačeno.

Vroh. obv. krim. insp. 1

obr.2:

Závěrečná část výslechového protokolu A. Aschenbrennera

Posledji se zjistilo, že Pithardová lhala a Böhm byl propuštěn. Podrobnos neznám, jelikož jsem případ neprojednával a co jsem uvedl, vše pouz z rozhovoru na služebně.

Doznáním, že při vyšetřování v Pardubicích používal jsem proti vyšetřovaným ~~základní prostředky~~. Kolik osob bylo na podkladě mého vyšetřování zastaveno, a to třeba smrti nebo kázni, neví, jelikož po skončení mého vyšetřování jsem materiál předal šéfu gestapa, který šopre sám rozhodoval, co s případem se stane, zda bude odeslán k soudu v Pardubicích, nebo velitelství ochranné policie, odd. IV v Praze. Neznám žádný případ, že by na služebně v Pardubicích někdo byl pak zbit a utýrán. Ze by následkem tohoto jednání zemřel. Podotýká, že jsem ale každému vyšetřovanému byl přítomen. Jak jsem již podotkl, já jsem při vyšetřování působil jako tlumočnick a vyšetřování jsem v mnoha případech nepravdě. Nejbrutálnější si počínal tajemník Schaller, Kröger, Banach.

Podotýká, že na jednotlivé případy, které se obdržely, nebo které já sám jsem vyšetřoval u naší služebny v Pardubicích, se neopadávají, ačkoli bych byl velmi rád chtěl pravidelně vyprávět, a v případě, že bych si na závažné okolnosti vzpomněl, přihládká se sám, aby byl se ano. sopsán protokol. Tyto v povědi jsem učinil sám dobrovolně a bez donucení. Skončeno, přečteno a podepsáno.

Aschenbrenner Edwin